

5. Вудвард Алісон Е. На шляху до гендерної рівноваги. – К., 2002. – 285 с.
6. Грей Джон. Венера и Марс на работе. – М.: София, 2003. – 320 с.
7. Девкин В. Д. Диалог.– М.: Высшая школа, 1981. – 158 с.
8. Душкина М. Р. Психология влияния: деловое общение. – Санкт-Петербург: Питер, 2004. – 224 с.
9. Лавриненко Н. В. Женщина: самореализация в семье и обществе (Гендерный аспект). – К.: ВИПОЛ, 1999. – 203 с.
10. Лукьянова Н. А. Настольная книга бизнесмена. – М.: Руссо, 1996. – 576 с.
11. Москальская О. И. Проблемы описания синтаксиса. – М., 1986. – 267 с.
12. Трофимова Э. А. Синтаксические конструкции английской разговорной речи. – Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. ун-та, 1981. – 159 с.
13. Федорова Л. Л. Типология речевого воздействия и его место в структуре общения // Вопр. языкознания. – 1991. – № 6. – С. 46-50.
14. Шкворченко Н. Н. Гендерный аспект зависимости степени успешности делового диалога от ранга отношений коммуникантов // Сучасні дослідження з іноземної філології. – Ужгород: 2010. – Випуск 8. – С. 592-598.
15. Шкворченко Н. Н. Просодия как средство реализации интенции говорящего в деловом диалоге.// Філологія і освітній процес: 21 століття: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: 2010. – С. 161-165.

Шкворченко Н.Н.

Международный гуманитарный университет

ПРОСОДИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ БИЗНЕС-ЛЕДИ

Аннотация

Статья посвящена сравнительному изучению функции интонации в деловой диалогической речи женщин, занимающих различное ранговое положение. Исследование позволило прийти к выводу, что просодические параметры интонации напрямую зависят от рангового положения коммуниканта – женщины в деловом дискурсе.

Ключевые слова: деловая диалогическая речь, ранговое положение, просодические параметры.

Shkvorchenko N.N.

International Humanitarian University, Odessa

PROSODIC PORTRAIT OF A BUSINESS LADY

Summary

Pragmatic function of intonation in creating the speech portrait of a business lady is studied. The article is devoted to the comparative study of the functions of intonation in the dialogical business communication of women in different rank positions. The research allowed concluding that prosodic parameters directly depend on rank position of a female communicant in business discourse.

Keywords: dialogical business communication, rank position, prosodic parameters.

УДК 81'373.72=[161.2+111+133.1]

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ЗООНІМІВ НА ПРИКЛАДАХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВ

Юзьвяк О.О.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті розглядається символічний потенціал зоонімної лексики на матеріалі фразеологічних одиниць української, англійської та французької мов. Здійснено спробу порівняти зоонімні компоненти ФО з метою відображення слов'янської, германської та романської мовної картини світу. Особлива увага приділяється визначенню основних образно-символічних моделей, за допомогою яких відбувається формування картини світу певного етносу. Простежується полісемантичний характер зоонімічних символів, специфіка їх функціонування в тій чи іншій мові. Показується зв'язок зоонімної фразеології із культурою та менталітетом носіїв мови.

Ключові слова: етномовна картина світу, зоонім, зооморфний образ, символ, фразеологічна одиниця.

Постановка проблеми. Постійний розвиток системи зооморфних образів, закріплених у фразеологічному складі мови зумовлює необхідність вивчення їх у тісному зв'язку зі свідомістю та мисленням людей різних народів, їхнім культурним, духовним життям,

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато робіт відомих лінгвістів В.В. Виноградова, О.А. Ахманової, В.Г. Гак, Н.Д. Арутюнової, Є.С. Азнаурової, В.І. Телія, Д.О. Добровольського, М.В. Білоноженко та багатьох інших присвячено дослідженню семантичних, словоутворюючих й прагматичних

можливостей зоосемізмів та їх похідних, серед яких особлива увага приділяється фразеологізмам із компонентом «зоонім». Це пояснюється тим, що зоосемізми, як окремі лексичні одиниці, а також як компонент стійких словосполучень (виразів), широко представлені увсіх мовах світу. Анімалізми як об'єкт дослідження, підкорюючись нормам мови, утворюють свої закономірності, що вимагають спеціального вивчення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. В даній статті спробуємо виявити загальні риси та розбіжності в оформленні прямих та переносних значень зоосемізмів у зіставлених мовах, оскільки через поширеність і певну універсальність зоохімічної лексики в мовах світу, дослідження в цій галузі нерідко свідчать про частковий або обмежений характер.

Мета статті. Головна мета даної роботи полягає у встановленні зв'язку зоонімної фразеології із культурою та менталітетом носіїв тої чи іншої мови

Виклад основного матеріалу. Мовна картина світу кожного народу заснована на певних історичних подіях та фактах, тісно пов'язана з національною культурою, традиціями та звичаями, що яскраво відображається у його фразеології. Зазвичай фразеологічні одиниці із компонентом «зоонім» містять специфічну символіку, пов'язану з інтернаціональною спільністю чи відмінністю сприйняття образу тварини.

На вибір однакових чи різних зоонімів у фразеологічних одиницях впливає весь символічний всесвіт – міфологія, фольклор, біблейські та літературні уявлення, хоча пропорція культурних джерел може змінюватися у різних національних свідомостях. Наприклад, міфологія, релігія значно більшою мірою є елементом повсякденної свідомості англіців ніж українців [3, с. 13].

Багато зооморфізмів запозичені з християнської релігії, зокрема з Біблії та Євангелія. Вони часто мають інтернаціональний характер і є зрозумілими для більшості народів, що прийняли християнство: *вовк в овечій шкурі = a wolf in sheep's clothing = le loup dans la peau de la brebis*.

Далеко не останнє місце відведене епосу, а саме зображенню тварин у міфології. Тут критерії приписування людських рис тваринам є незмінними: лисиця – символ хитрості, лев – мужності, осел – дурості, тощо. Вони не потребують спеціального пояснення і зрозумілі широкому колу носіїв європейських мов: *старий лис = an old fox = un vieux renard*.

Щоб краще зрозуміти специфіку використання зооморфних метафор носіями різних мов, розглянемо символізм найтипівших зоонімів на позначення диких тварин, що відображені у фразеологічних одиницях української, англійської та французької мов.

Зоонім «ведмідь» ніколи не володів особливим символічним значенням, але в германській та слов'янській геральдиці часто використовувався як емблема. Образ ведмедя в українській мові має такі відтінки, як незграба, тютхтій. У текстах українських казок лексема-символ **ведмідь** доповнена асоціативними символічними рисами *недолугість, обмеженість розумових можливостей, простакуватість*. В Європі ведмідь уособлював господаря лісу, внаслідок чого образ ведмедя також асоціюється із сильним та небезпечним хижаком: *cross as a bear with a sore head* – дуже зла, роздратована людина. Цей фразеологізм характерний винятково для англійської мови, позаяк він походить з національного звичаю на полюванні – цькувати ведме-

дя собаками. У французькій мові маємо вислів *«un ours mal léché»* – грубіян, невихована людина. На прикладах даних фразеологізмів бачимо певну національну відмінність образів даного зооніма. Проте у всіх мовах – українській, англійській та французькій зустрічається абсолютний еквівалент: *dilitti shkuru nevbıtogo vedmedya = catch the bear before you sell his skin = vendre la peau d'ours* – спечечатися про прибутки, яких ще немає.

Вислів *ведмежа послуга* виник на основі дотепної байки І.Я. Крилова «Пустельник і ведмідь» і, ймовірно, був запозичений німецькою мовою, притаманний для французької – *le pavé de l'ours*, проте відсутній в англійській. Як відомо з байки, Ведмідь і Пустельник потоваришували. Вони завжди були нерозлучні. Одного разу Пустельник приліг відпочити і заснув, а Ведмідь старанно відганяв мух від свого вірного друга. Він зігнав надокучливу муху з його щоки, потім з носа, але вона сіла на чоло. Це вивело ведмедя з рівноваги, і він, схопивши важкий камінь, шосили вдарив друга. Цей удар виявився смертельним [5, с. 91].

Критерії естетичних уявлень у різних мовах світу значною мірою є єдиними. Звісно, збігаючись у загальній ідеї, образи часто можуть розходитися у дрібницях. Так, наприклад, у фразеологізмах із компонентом «заєць»: *заяча душа = a chicken heart = coeur de lièvre = (âme de lièvre)*. Але у всіх трьох мовах бачимо спільну ідіому – порівняння зайця із полохливою людиною. Також, коли ми робимо дві справи одночасно, то кажемо, що *заразом вбиваємо двох зайців*. Як не дивно, але і у французькій, і в англійській мовах дана ФО повністю співпадає: *гнатися за двома зайцями – жодного не спіймати = if you run after two hares, you'll catch none = qui court deux lièvres – n'en prend aucun*.

У досліджуваних мовах лише у французькій знаходимо відповідник ФО *їхати зайцем = voyager en lapin* (звертаємо увагу також на те, що слово *lapin* перекладається частіше як «домашній кролик»). Колись у Франції кучери поштово-пасажирських карет жаргонним словом *lapin* називали пасажирів, а також товари, які перевозили таємно від своїх господарів. Ні англійська, ні німецька мова не мають такого відповідника. М. Фасмер припускав, що безквиткового пасажиря так називають через спритність. Та не останню роль зіграла саме головна риса зайця – полохливість [9, с. 135].

В англійській мові фразеологізм *to seek a hare in a hen's nest* – товкти воду в ступі, переливати з пустого в порожнє – спершу здається дуже дивним образом, але він підтримує яскравість ФО і робить її виразним, емоційним висловлюванням, а нелогічність підбору образів надає семантико-стилістичний відтінок жарту, іронії.

Зоонім «лисиця» у більшості мов уособлює хитрість. Такою вона увійшла в уснопетичні перекази і художню творчість різних народів. Порівняти характер людини з характером лисиці означає наперед вказати на цю рису. Та хитрість лисиці майже синонім її розуму, обережності й розважливості. «Все, що вовк здійснює силою й невтомністю, – пише О.О. Черкасов, – лисиця здійснює хитрістю і часто з більшим успіхом» [9, с. 136].

Серед порівнюваних мов лише українській відомий фразеологізм *«пізнатися на фарбованих лисах»*. Його зміст розгорнуто пояснив І.Я. Франко в казці «Фарбований лис». Там звичайний фарбований лис удавав царя звірів, а коли виявив себе співом, то люті звірі, що так довго були обдуреними, накинулися на нещасного Лиса Микиту й розірвали його на шматочки. Відтоді і пішла приповідка: коли

чоловік повірить фальшивому приятелю і дасть йому добре одуритися... і робитися хоч трохи мудрішим по шкоді, то говорить: «Я на ньому пізнався як на фарбованім лисі».

У французькій мові маємо приказку *en sa peau mourra le renard* – горбатого могила виправить. Тут бачимо, що образ лисиці асоціюється з людиною хитрою, підступною, яка ніколи не зміниться і завжди робитиме шкоду іншим (так як з байок знаємо лисицю як хижого, підступного звіра). Хитрість лисиці показано ще й в іншій приказці – *coudre la peau du renard a celle du lion* – хитрість лисиці рівна хоробрості лева. Таким бачимо образ лисиці і в англійській мові – *when the fox preaches, take care of your geese* – улесливі слова говорить, а сам у кишеню норовить; Богу молиться, а з чортом водиться.

Серед фразеологізмів із зоонімом «**вовк**» спостерігається більш споріднене відображення мовної картини світу, що відображається у наявності ФО, які перекадані за допомогою абсолютних еквівалентів, наприклад: *з вовками жити – по вовчому жити = who keeps company with the wolf will learn to howl = hurler avec les loups; = вовк в овечій шкурі = a wolf in sheep's clothing = le loup dans la peau de brebis*. Останній вибір зооніма пояснюється спільним біблійним походженням, де вовк вважався символом лицемірства та брехні. Склався цей вислів мало не дві тисячі років тому і вперше був зафіксований у Євангелія від Матвія: Стережіться лжепророків, що приходять до вас у одежі вовчий, а всередині – «хижі вовки» [5, с. 95]

Вовк, як не дивно, був символом доблесті, честі, мужності у римлян та єгиптян. У фольклорі України, Англії та Франції вовк, головним чином, символізує жадобу, ненажерливість (*faim de loup – вовчий голод, manger comme un loup – їсти жадібно*), жорстокість. Не гірше відображений вовк як основний ворог чабанів, гроза овечих отар (*set a wolf to keep the sheep = приставити вовка до отари = enfermer le loup dans la bergerie*), що тісно пов'язане із щоденним побутом і діяльністю народів. У французькій та українській мовах маємо фразеологізми: *quand on parle du loup on en voit la queue = про вовка промовка, а вовк в хату*. Тоді як в англійській мові аналогом є *speak of the devil and he is sure to appear*, де вовк уподібнюється до образу диявола. Вовк як емблема використовується в гербах багатьох міст України. А в західноєвропейській геральдиці зображення вовка трапляється досить рідко і часто збігається із зображенням лисиці.

Фразеологізм із зоонімом «**крокодил**» відображений у трьох досліджуваних мовах за допомогою абсолютних еквівалентів: *крокодилячі сльози = crocodile tears = larmes de crocodile*.

Клімат на територіях даних країн не сприяв розмноженню цих тварин. Абсолютність еквівалентів пояснюється спільним запозиченням фразеологізму з інших мов, де це явище обґрунтовується природно-географічними факторами. Крокодил як емблема означає могутність, силу монархії. На перший погляд виявляємо повну невмотивованість фразеологізму: могутність, сила і сльози, але насправді це не так. Крокодилячі сльози – це лицемірні сльози. Довготривалі спостереження виявили, що ніби крокодил перед тим, як з'їсти свою жертву, плаче. Згідно з іншими легендами, крокодил наслідує плач дитини, щоб заманити свою жертву.

У міфологіях і фольклорі багатьох народів **лев** – це символ вищої божественної сили, могутності, влади, величі, сонця й вогню. З образом лева пов'язують також розум, благородство, доблесть, справедливість, гордість, хоробрість, пильність. Лев

зв'язаний з багатьма жіночими божествами – Артемідою Ефеською, Кібелою, Гекатою, Атлантаю, Реею, Окс та ін. У Старому Завіті з левом порівнюються Іуда, Док, Саул, Йонатан, Даниїл та ін., а самого лева визначено як силача між звірами. Тому все найкраще повинно належати йому: *otrimati levovu частku = to receive the lion's share = recevoir la part du lion*. Щоб триматися на цій позиції, лев повинен бути дуже сміливим: *боротися (хоробрий) як лев = as bold/brave as a lion = brave comme un lion*. Таке сприйняття ієрархічності тваринного світу, розширивши значення, перейшло на людей і збіглося у трьох мовах. Досі лев зберігся на гербах таких країн: Бельгія, Нідерланди, Норвегія, Швеція, Іспанія, Данія, Великобританія та ін.

Через образ миші у фразеологізмах української та англійської мов характеризується похотлива, несмілива або вбога людина: *as quiet/timid as a mouse; бідний як церковна миша = as poor as a church mouse*. Популярний образний вислів *gora porodila miшу = the mountain labours and bring forth a ridiculous mouse = la montagne en travail enfante une souris* вживається тоді, коли йдеться про великі надії, що залишилися нездійсненими або ж здобуто надто малі результати. Вираз перекадається на українську мову за допомогою абсолютного еквівалента, завдячуючи своєму спільному походженню з байки Езопа.

У українській мові **осел** виступає переважно об'єктом-еталоном впертої тварини і вживається у значенні «впертий» або «нерозумний, дурний», наприклад: *– Слушайте... по якого чорта нам до анкетки того Цимбальського? Та ж то нескінченний осел* (І. Франко). Вибір цієї тварини не був випадковим, адже вона відіграла велику роль у сільськогосподарських роботах, особливо в бідних регіонах, де селяни не мали змоги утримувати коней, і де осел виконував функції коня. У прислів'ях та приказках, очевидно, домінує негативне уявлення про осла як тварину лениву, повільну і, особливо, як прототип дурості. Назва цієї тварини використовується в багатьох мовах як образа, спрямована на вперту людину з обмеженими розумовими здібностями. Наприклад, фразема *Буриданів осел*, яка виникла як калька з французької мови, існує і в англійській: *buridan's ass* (про людину, яка не може вибрати з двох речей одну – французькому філософу XIV ст. Буридану приписують оповідання про осла, який здох від голоду, тому що не міг зробити вибір між двома однаковими оберемками сіна). У всіх трьох мовах знаходимо однакові еквіваленти: *впертий як осел = têtue comme un âne = as stubborn as a mule*.

Висновки з даного дослідження. Отже, переважна нееквівалентність досліджених зооназв у складі фразеології підтверджують їх приналежність до різних мовних систем, а також виявляють неоднорідність культурних матриць. В основі фразеологічної лексики лежить об'єктивно-суб'єктивна дійсність, яка через значимоактивні символи входить у фразеотворення, і є головним допоміжним елементом у тлумаченні значень. Результати цього зіставного дослідження заповнюють фактичну прогалину у фразеологічних розвідках і можуть бути використані для поглибленого вивчення фразеології французької, англійської та української мов. Звісно, існують типово українські, англійські чи французькі ФО, в яких ми бачимо, як населення однієї країни приписує тваринам властивості, які для носіїв інших мов незвичні, що лише підкреслює автентичність і неповторність національно-культурної специфіки зоонімів і вимагає постійного дослідження.

Список літератури:

1. Арсентьева Е. Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц: (на материале фразеологических единиц, семантически ориентированных на человека в английском и русском языках) / Е. Ф. Арсентьева. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1989. – 132 с.
2. Білоноженко В. М. Питання тлумачення фразеологічних одиниць // Культура слова. Вип. 26 / В. М. Білоноженко. – К., 1984. – С. 90-94.
3. Гончарова Т. І. Спільність та специфіка мовних зооморфних картин світу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.15. «Загальне мовознавство» / Т. І. Гончарова. – Харків, 1996. – 22 с.
4. Левченко О. П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект: Монографія / О. П. Левченко. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 363 с.
5. Медведєв Ф. П. Українська фразеологія. Чому ми так говоримо / Ф. П. Медведєв – Харків: Вища школа, 1977. – 224 с.
6. Назарян А. Г. Фразеология современного французского языка / А. Г. Назарян. – М.: «Высшая школа», 1976. – 318 с.
7. Словник символів / [уклад. Потапенко О. І., Дмитренко М. К]. – К.: Редакція часопису «Народознавство», 1997. – 163 с.
8. Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму / В. Д. Ужченко. – К.: Радянська школа, 1988. – 279 с.
9. Bally Ch. *Traité de stylistique française*. 2 éd. / Ch. Bally. – P.: Librairie C. Klincksieck, 1909. – 264 p.
10. *Oxford Dictionary of English Idioms* / [A. P. Cowie, R. Makin, I. R. McCaig]. Oxford University Press, 1993. – 685 p.
11. Saussure F. de. *Cours de la linguistique générale* / F. de Saussure. – P.: Éditions Payot & Rivages, (1913) 1995. – 520 p.

Юзьвяк О.О.

Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко

НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА ЗООНИМИВ НА ПРИМЕРАХ ФРАЗЕОЛОГИЧНЫХ ЕДИНИЦ УКРАИНСКОГО, АНГЛИЙСКОГО И ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКОВ

Анотация

В статье рассматривается символический потенциал зоонимической лексики на материале фразеологических единиц украинского, английского и французского языков. Особое внимание уделяется определению основных образно-символических моделей, с помощью которых происходит формирование картины мира определённого этноса. Прослеживается полисемантический характер зоонимических символов, специфика их функционирования в том или ином языке. Показывается связь зоонимной фразеологии с культурой и менталитетом носителей языка.

Ключевые слова: этноязыковая картина мира, зооним, зооморфный образ, символ, фразеологическая единица.

Yuzviak O.O.

Ivan Franko State Pedagogical University in Drohobych

NATIONAL AND CULTURAL SPECIFICS OF ZOONYMS BASED ON THE EXAMPLES OF PHRASEOLOGY UNITS OF THE UKRAINIAN, ENGLISH AND FRENCH LANGUAGES

Summary

The symbolic potential of zoonymic vocabulary based on the material of phraseology units of the Ukrainian, English and French languages is considered in the article. The article attempts at comparing zoonymic components of phraseological units in order to represent Slavonic, Germanic and Romance language pictures of the world. The particular attention is paid to the definition of the basic imaginative symbolic models, with the help of which the formation of the picture of the world of certain ethnos proceeds. Polysemantic character of zoonymic symbols, the specificity of their functioning in the languages is traced. The relation between the zoonymic phraseology and the culture and the mentality of native speakers of the language is shown.

Keywords: ethnic and language picture of the world, zoonym, zoomorphic image, symbol, phraseological unit.